

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 3, 2013

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 330.131.5

А. Г. Жарінова,

к. е. н., доцент, докторант Київського національного університету технологій та дизайну МОН України, м. Київ

ІННОВАЦІЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

В статті викладено результати досліджень щодо обґрунтування ролі та значення інновації як однієї з форм реалізації інтелектуального капіталу; доведено, що залучення нових суб'єктів відносин інтелектуальної власності в інноваційну діяльність дозволить забезпечувати активізацію творчого потенціалу суспільства, посилювати інтеграційні процеси науки і виробництва, зміцнювати партнерські відносини між учасниками інноваційного підприємництва на взаємовигідній основі.

In the article the results of researches are expounded in relation to the ground of role and value of innovation as one of forms of realization of intellectual capital, it is well-proven that bringing in of new subjects of relations of intellectual property in innovative activity will allow to provide activation of creative potential of society, strengthen the integration processes of science and production, fasten partner relations between the participants of innovative enterprise on mutually beneficial basis.

Ключові слова інновації, інтелектуальний капітал, інтелектуальні активи, державна інноваційна політика.

Keywords innovation, intellectual capital, intellectual assets, public innovative policy.

Постановка проблеми. Основою стратегічного курсу вітчизняної інноваційної політики, його базовим принципом має стати реалізація державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі розвитку на основі розробки і впровадження національних інноваційних систем, основаних на формуванні інтелектуального капіталу і здійсненні комерціалізації, що буде сприяти утвердженню України як високотехнологічної держави, вирішенню завдань європейської інтеграції.

З метою забезпечення динамічного та ефективного управління процесами інноваційного розвитку, своєчасного внесення змін і доповнень варто проводити систематичний моніторинг реалізації визначених пріоритетних напрямів інноваційного розвитку.

Невирішені частини проблеми. Складовими механізму управління інноваційною політикою держави мають бути умови для оптимального розвитку науково-технічного потенціалу національної економіки а саме, ефективна система державної підтримки фундаментальних і пошукових досліджень; різноманітні форми та джерела фінансування і непрямого стимулювання досліджень; максимальне стимулювання малого інноваційного підприємництва та ін.

Держава, створюючи умови для реалізації інноваційної політики, впливає на розвиток не лише державного, а й приватного сектору інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Інноваційне підприємництво втілює складну сукупність економічних відносин, пов'язаних із включенням відносин інтелектуальної власності в сферу матеріального виробництва. В загальноісторичному плані становлення інтелектуальної власності пов'язується з затвердженням авторського та патентного права, які виступають як аналог права капіталістичної власності на засоби виробництва. Адже інтелектуальна власність забезпечує товаровласникові інтелектуального продукту право розпоряджатися своїм товаром на ринку. В подальшому бурхливий розвиток науково-технічної революції, посилення інтеграції науки і виробництва викликав підвищений інтерес науковців і практиків до проблеми інтелектуальної власності, використання інтелектуальних продуктів.

Виклад основного матеріалу. Інновацію доцільно розглядати як процес і структурну форму, що об'єднує в собі науку, техніку, підприємство й менеджмент в єдину систему нововведень зі специфічними властивостями і закономірностями. До останніх слід віднести високу затратність нововведень, значний рівень ризику та відсотка невдач, високу прибутковість у разі успіху, наявність пускової ланцюжкової реакції, дискретний характер інноваційного процесу. Цей процес може бути представлений як послідовність чотирьох фаз: зародження, освоєння, поширення, зрілості.

Так, фаза зародження науково-технічної ідеї характеризується двома властивостями: мати новизну та постійну ринкову потребу в продукті або технології, в яких матеріалізується сама ідея в умовах сучасних потреб ринку [1].

За цих умов особливу роль відіграє кваліфікований і творчий підхід до управління інноваційним процесом. Він полягає в одержанні і комерціалізації винаходу, нових технологій, продуктів, рішень виробничого, фінансового або управлінського характеру та інших результатів інтелектуальної діяльності. З погляду підприємництва економічна природа інновацій полягає у зміні доходу від ресурсів, а під кутом зору споживання вона уособлює зміну цінності задоволення потреби споживача, допомагаючи йому використовувати новий продукт або технологію для формування чи підвищення конкурентоспроможності його бізнесу. Тим самим інновація виступає діловим генератором підприємництва, надає науково-технічний, економічний та ринковий ефект. Отже, інноваційний процес вбирає в себе взаємозв'язок та взаємовідносини між генераторами та споживачами об'єктів інтелектуальної власності, між інтелектуальними продуктами і платоспроможним попитом, між науковими ідеями та суспільними потребами. Цей процес спрямований на стикування наукової розробки з реальним ринковим попитом [2].

Механізм інноваційного підприємництва є способом організації інновацій, сукупності спонукальних мотивів, економічних форм і методів управління системою нововведень, що складається під впливом ринкової кон'юнктури та державного регулювання. Головним спонукальним мотивом запровадження інновацій стає не потенційний прибуток як результат досягнення конкурентних переваг, мінімізації витрат, а можливість створити новий ринок або нову нішу на ринку, тобто новий попит за рахунок появи на ринку принципово нових продуктів або диференціації існуючих продуктів.

Економічні форми і методи управління інноваційним процесом визначаються значною мірою під впливом держави. Саме держава визначає тип і структуру економічної системи, дію фінансово-кредитних важелів, систему оподаткування, забезпечує концентрацію необхідних ресурсів, несе відповідальність за їх використання. Державне втручання в розвиток інноваційного підприємництва визначає стан ринку науково-технічної продукції, співвідношення між пропозицією та попитом на результат інновацій [2].

Отже, на підставі аналізу визначено, що на відміну від виробничого процесу інноваційна діяльність характеризується:

- кінцевою метою - задоволенням нової суспільної потреби;
- поліваріантністю та невизначеністю шляхів досягнення мети;
- неможливістю детального планування та підвищенням ризиком;
- необхідністю втручання держави в регулювання та стимулювання;
- необхідністю подолання опору в сфері розвитку відносин, інтелектуальної власності;
- особливим механізмом зацікавленості учасників інноваційного процесу;

- гнучкою, із слабкою структуризацією форми організації системи.

Інновація як форма реалізації ІК на практиці вважається досить складним і комплексним завданням. Це пов'язано не лише зі специфікою ринку інтелектуальної продукції, але й відсутністю дієвого організаційно-управлінського інструментарію захисту інтелектуального капіталу.

Розкриваючи концептуальні основи форм реалізації ІК, необхідно детальніше зупинитися на проблемі визначення місця останнього в інноваційному циклі підприємств, зв'язавши воедино такі різні поняття, як «інновація», «інформація», «знання», «ІК», які часто використовуються як тотожні, вносячи плутанину в теорію і практику управління ІК.

В зв'язку з цим автором запропоновано еволюційну систему ІК, мета якої — об'єднання теорій менеджменту знань, інформаційного менеджменту, управління людським капіталом і управління ІК у рамках інноваційного менеджменту. Еволюційна система ІК, представлена на рис. 1, ілюструє процес трансформації інформації в знання, що характеризуються різною мірою відчужуваного, правового захисту і комерційної цінності та можуть бути реалізовані у формі інноваційного продукту на ринку.

У табл. 1 наведено результати аналізу участі ІК в циклі створення та освоєння нових технологій.

На мікрорівні реалізація інтелектуального капіталу вимагає зміни економічної поведінки підприємств, його орієнтації на ринкові потреби. На зміну традиційному підходу, в межах якого провідна роль належала виробництву, а дослідження, проектування, маркетинг займали підпорядковане, другорядне місце, останні напрямки діяльності починають відігравати вирішальне значення для досягнення успіху підприємств в конкурентному середовищі [3].

Таблиця 1.
ІК в циклі створення інноваційного продукту
[сформовано автором на основі 3]

Фаза	Етап інноваційного циклу створення інноваційного продукту	Характеристика ІК	Міра відчуження ІК	Комерційна цінність ІК	Джерела фінансування етапу
Вхід	Фундаментальні науково-дослідні роботи	Нові теоретичні знання, фундаментальні концепції	Українська низька	Українська низька	Кошти бюджету, міжнародних громадських організацій, гранти, субсидії, власні засоби наукових установ
	Пошукові науково-дослідні роботи	Методи практичного застосування знань	Низька	Українська низька	Кошти бюджету, міжнародних громадських організацій, гранти, субсидії, власні кошти наукових установ, інвестиційні засоби комерційних організацій (власні, позикові кошти, венчурний капітал)
Початкова фаза	Прикладні науково-дослідні роботи	Знання стосовно конкретного нового продукту або технології	Середня	Низька	Засоби бюджету, субсидії, власні кошти наукових установ, інвестиційні кошти
Проміжна фаза	Дослідно-конструкторські роботи і конструкторська підготовка виробництва	Знання, втілені в технічній документації і дослідних зразках	Досить висока	Середня	комерційних організацій (власні, позикові кошти, венчурний капітал)
Завершальна фаза	Технологічна підготовка виробництва	Знання, реалізовані у вигляді нового продукту, технології	Висока	Досить висока	Кошти бюджету, субсидії, інвестиційні кошти комерційних організацій (власні, позикові кошти, венчурний капітал)
	Організаційна підготовка виробництва		Висока	Висока	
	Промислове освоєння		Висока	Висока	
Вихід	Серійне виробництво і реалізація	Технологічні, маркетингові технології, методи і ноу-хау	Майже повна	Дуже висока	Інвестиційні кошти комерційних організацій (власні, позикові кошти, венчурний капітал)

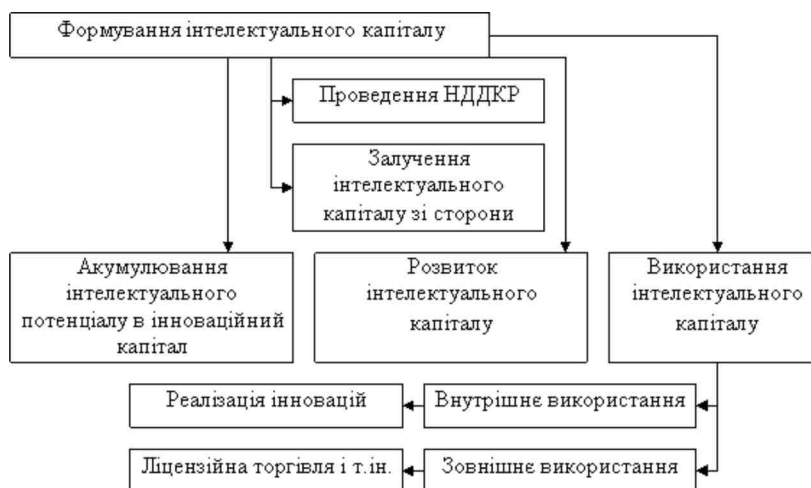

Рис. 1. Фази трансформації інтелектуального капіталу в інновації
[удосконалено автором на основі 3]

Метою інновацій в сфері міжнародних і національних відносин інтелектуального капіталу має бути винаходження нових ефективних і справедливих способів менеджменту ресурсів знань в умовах відкритого інформаційного суспільства та економіки знань.

Формування нового суспільства із властивою йому економікою знань і подальшою інтелектуалізацією праці впливає на процес становлення, і розвитку людського капіталу, що покликаний активно втілювати вимоги науки і технологій, які швидко розвиваються. Інноваційна діяльність такої особистості являє собою

процес самореалізації та саморозвитку, а інновація стає формою її розвитку та реалізації. В інноваціях відбувається самореалізація власника знань, яка вимагає власних або позикових фінансових ресурсів. Тут на перший план виходить індивідуальна власність, яка чітко окреслює межу прийняття рішень, сферу індивідуальної влади над виробничими можливостями, процесу самореалізації особистості.

Рис. 2. Процес перетворення ІК в інновацію
[сформовано автором на основі 5]

Інтелектуальна власність являє собою інтелектуальний потенціал, що повинен ефективно реалізовуватися, інакше він морально старіє й втрачається, а країна недоотримує тієї частки національного багатства, яка могла б стати джерелом прискореного розвитку нації. У цьому плані мова повинна йти насамперед про інновації й національні інноваційні системи, які дозволяють оптимально реалізовувати наявний інтелектуальний капітал у формі інноваційних продуктів та технологій.

Висновки Результати проведеного дослідження підтверджують що інновація є однією із форм практичної реалізації чи втілення ІК в кінцевому або проміжному продуктах. Необхідно відмітити, що управління формуванням ІК в процесі реалізації НДДКР має входити в компетенцію інноваційного менеджменту, проте він орієнтований більшою мірою на проведення змін і втілення розробок, тобто фактично на внутрішнє використання ІК. Саме тому, на думку автора, розвиток і реалізація ІК залишається декілька поза увагою інноваційного менеджменту, що вимагає інтеграції в його рамках концепцій управління знаннями, людського капіталу та ІК.

Враховуючи вищезазначене, варто зауважити, що інтелектуальний капітал має дві взаємозалежні складові. Одна з них - людський капітал (людина, її знання, освіта, професіоналізм). Друга - інновації (результат творчої праці - інтелектуальний продукт).

Досвід розвинених країн показує, що необхідною умовою прогресу науки і техніки є розвиток і максимальне розкриття творчого потенціалу. Активізація людського фактора і прискорення науково-технічного прогресу - це взаємозалежні проблеми збалансованості і динамічного розвитку факторів виробництва. Сучасні технології мають ряд особливостей: вони вузько спеціалізовані, швидко застарівають, вимагають постійного удосконалення, їх неможливо впровадити тільки за допомогою документації, без людини - носія «ноу-хау».

Залучення нових суб'єктів відносин інтелектуальної власності в інноваційну діяльність дозволить забезпечувати активізацію творчого потенціалу суспільства, посилювати інтеграційні процеси науки і виробництва, зміцнювати партнерські відносини між учасниками інноваційного підприємництва на взаємовигідній основі.

Література

1. Балабанова Н. В. Суспільство знань та інновацій: шлях до майбутнього України: [Текст] / Н. В. Балабанова. – К.: Арістей, 2005. – 104 с.
2. Денисюк В. А. Аналіз і оцінка інноваційної активності науково-виробничого комплексу у створенні та використанні сучасних технологій: [Текст] / В. А. Денисюк, О. І. Білоконь // Проблеми науки. – 2006. – № 8. – С. 21–28.
3. Єрмошенко М. М. Теоретические основы формирования информационной экономики как базиса информационного общества / М. М. Єрмошенко // Монография. – Выпуск 2. / под науч. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, к.э.н.М.В. Брюханова. – Сумы: Университетская книга 2010. –С.205-222.
4. Єрмошенко М. М. Механізм розвитку інноваційного потенціалу кластерооб'єднаних підприємств: монографія / М. М. Єрмошенко, Л. М. Ганущак-Єфіменко. — К.: Національна академія управління, 2010. — 236 с.
5. Манжура А. В. Инновации как форма реализации интеллектуальной собственности: [Текст] / А. В. Манжура // Социальная экономика. – 2007. – № 1–2. – С. 68–74.
6. Мамонтова Н.А. Управление стоимостью интеллектуального капитала: теория и практика[Текст] / Н.А.. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 12. – С. 13–19.
7. Мамонтова Н.А. Управление стоимостью интеллектуального капитала: теория и практика[Текст] / Н.А.. Мамонтова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 12. – С. 13–19.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"